

Дем'янчук Марина ^{1,2}

доцент, д.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, старший науковий співробітник

Маслій Наталя ^{1,2}

доцент, д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, старший науковий співробітник

Кюркчі Володимир ¹

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність Фінанси, банківська справа та страхування

¹ *Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

² *Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України*

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРОВІДНИХ КРАЇН

Одним з головних елементів фінансової діяльності будь-якої країни виступає бюджетна система. З цього випливає той факт, що головним елементом впровадження бюджетної політики виступає державний бюджет, що є основним важелем та інструментом держави у досягненні економічних та соціальних показників розвитку. В сучасних економічних реаліях проблемою виступає формування та достатність обсягів доходів бюджету, а також забезпечення їх ефективного використання. Недоліки законодавства, поширеність застарілих та неефективних підходів до організації бюджетних відносин, а також поточний спад в економіці ускладнює виконання бюджету.

Дослідження проблем формування дохідної частини бюджету України є важливим з огляду на те, що саме стан бюджету характеризує рівень економічного розвитку країни, а правильність здійснення бюджетного процесу забезпечує економічну та соціальну стабільність та відповідний рівень життя населення. На сучасному етапі розвитку бюджетної політики формування дохідної частини, важливо визначити проблеми формування бюджетних доходів, вдосконалення регулювання, а також ефективне та раціональне використання державних коштів.

Динаміка наповнення дохідної частини державного бюджету визначає фінансовий стан України, її спроможність фінансувати всі необхідні програми

та проекти державного значення для прогнозування тенденцій розвитку (табл. 1). Аналіз показав, що протягом аналізованого періоду відбувалося щорічне зростання у грошовому вимірнику надходжень до бюджету, основними групами стали податкові надходження (70-80 % від загального обсягу) та неподаткові надходження (16-20 % від загального обсягу). При цьому виконання плану за групами доходів коливається в межах від 96 до 100 %.

Таблиця 1.

Доходи державного бюджету України за групами доходів

млн. грн

Статті доходів	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Податкові надходження	409 417,5	503 879,4	627 153,7	753 815,6	799 776,0
Неподаткові надходження	120 006,5	103 635,2	128 402,3	164 676,5	186 684,2
Доходи від операцій з капіталом	171,4	191,5	286,9	657,5	183,0
Цільові фонди	155,0	287,7	29 847,1	187,5	1 770,8
Офіційні трансферти	3 144,0	4 171,6	5 967,7	7 306,3	8 725,0
Усього	534 694,8	616 274,8	793 265,0	928 108,3	998 278,9

Джерело: сформовано авторами на основі даних [1].

Кожна країна визначає пріоритетні заходи і завдання, виконання яких необхідне для підтримання високого рівня розвитку держави та її громадян. Головною стадією бюджетного процесу є виконання бюджетних видатків, від яких залежать якісні показники країни та показники ефективності державного функціонування (табл. 2).

Таблиця 2.

Виконання державного бюджету України за видатковою частиною

млрд. грн

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Загальнодержавні функції	103,12	118,05	142,49	162,96	168,19
Оборона	52,01	59,35	74,35	97,02	106,63
Громадський порядок, безпека, судова влада	54,64	71,67	87,85	116,88	142,39
Економічна діяльність	37,14	31,42	47,00	63,60	72,36
Охорона навколишнього середовища	4,05	4,77	4,74	5,24	6,32
Житлово – комунальне господарство	0,02	0,01	0,02	0,30	0,11
Охорона здоров'я	11,45	12,46	16,73	22,62	38,57
Духовний та фізичний розвиток	6,62	4,96	7,90	10,11	9,97
Освіта	30,19	34,83	41,30	44,32	51,66
Соціальний захист та соціальне забезпечення	103,70	151,96	144,48	163,87	218,63
Усього	576,91	684,88	839,45	985,85	1075,12

Джерело: сформовано авторами на основі даних [1].

Розмір видаткової частини бюджету збільшується в обсязі кожного року.

Це, з одного боку, є позитивною тенденцією, проте слід вказати на зниження купівельної спроможності національної валюти, до якого призводять інфляційні тенденції. Спостерігається тенденція до щорічного перевищення планових видатків над фактичними, це говорить про недовиконання видаткової частини бюджету. Причиною недовиконання видаткової частини є недовиконання доходної частини бюджету. Кожного року обсяг видатків перевищує обсяг доходів бюджету, тобто спостерігається бюджетний дефіцит.

В кожній державі є певні параметри фінансування найважливіших державних функцій. Відповідно до всесвітньої організації охорони здоров'я видатки на охорону здоров'я повинні становити від 5% (мінімальний рівень) до 10% (для розвинутих країн) ВВП, видатки на освіту – 5–7% ВВП, а на науку – від 1,5–3% ВВП. Розрахунки показали (табл. 3), що видатки на освіту знаходяться на рівні світових стандартів 5,4–6,0%. Проте спостерігається невідповідність видатків на охорону здоров'я до світових показників, так як в середньому показники складають 3,2–3,6%, за досліджуваний період, які значно нижче від мінімального рівня (мінімальний рівень 5% від ВВП), визначеного Всесвітньою організацією охорони здоров'я. Тобто має місце недофінансування видаткової частини на охорону здоров'я, що є проблемою соціально-економічного розвитку.

Таблиця 3.

Співставлення структури видатків державного бюджету України з показниками
всесвітніх стандартів

Показники	Показники всесвітніх стандартів	Роки				
		2015	2016	2017	2018	2019
1. Видатки на охорону здоров'я відносно ВВП, %	5-10% від ВВП	3,6	3,2	3,4	3,3	3,2
2. Видатки на освіту відносно ВВП, %	5-7% від ВВП	5,7	5,4	5,9	5,9	6,0

Джерело: розраховано авторами.

Тому враховуючи проведене дослідження важливим є удосконалення ефективності видаткової частини бюджету, серед яких слід виділити: надання

переваги рішенням економічного характеру, а не політичного, що сприятиме припиненню розпорошення видаткових коштів бюджету; забезпечення відповідності бюджетних послуг до витраченого обсягу видаткової частини державного бюджету; зменшення обсягів видатків за рахунок економії; заохочення економії та відповідності впровадженням санкцій або винагород; переорієнтування видатків на розвиток країни; переорієнтування видатків на модернізування виробництва, а не на споживання; вдосконалення доходної частини за допомогою посилення контролю за своєчасністю та правильністю сплати податків та інших платежів; зміна обсягів видатків державного бюджету на загальнодержавні функції, а саме їх зменшення; зміна обсягів видатків державного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення, а саме їх збільшення.

Список використаних джерел:

1. Державна казначейська служба України. Звітність. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> (дата звернення 22.03.2021).